

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพื่อให้ประเทศสามารถพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ได้ตามความมุ่งหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เน้นถึงการพัฒนาปัจจัยหลายอย่างอันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนา คือ การจัดสรรทรัพยากรด้านการเงินและการส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยหลักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดผลอย่างเต็มที่ การดำเนินงานด้านพัฒนาของประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร เป็นสำคัญ¹ เพราะประชากรของประเทศที่มีสุขภาพดี อนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ดังนั้นบริการสาธารณสุขจึงเป็นบริการที่จำเป็นสำหรับประชาชนในการที่จะช่วยแก้ปัญหาและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งช่วยส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้แข็งแรงอยู่เสมอ

การดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึง โดยเฉพาะบริการสาธารณสุขที่รัฐมีอยู่ขณะนี้สามารถให้บริการถึงมือประชาชนได้เพียงร้อยละ 15 เท่านั้น ประชาชนอีกร้อยละ 51 เมื่อเจ็บป่วยต้องได้รับบริการจากเอกชน แผนโบราณ และหมอทางไสยศาสตร์²

¹วัลลภา ชาติประเสริฐ, "แผนการพัฒนากิจการศึกษาระดับชาติด้านการผลิตบุคลากรสาธารณสุข" ประมวลการประชุมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 5 ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 27-30 (ตุลาคม, 2516), หน้า 57.

²สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทตะวันนาคำจำกัด, 2520), หน้า 20.

การจัดบริการสาธารณสุขของรัฐ ยังไม่สามารถจัดให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนได้ เนื่องจากยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในด้านการรักษาพยาบาล ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 จึงได้เน้นในการจัดบริการสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ และเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน โดยการแก้ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ทั้งรวมถึงการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลคنوان พยาบาลได้รับพิจารณาจากทุกฝ่ายในงานสาธารณสุขว่า เป็นบุคลากรสาธารณสุขที่สำคัญยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข ตลอดจนจิตที่รักษาสุขภาพอนามัยของประชาชาติ บทบาทของพยาบาลที่มีอยู่ในระบบงานสาธารณสุขนั้นมีอยู่ทั้งในด้านการบริหารงานและในเรื่องการให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นระดับ จังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน และยังทวีความสำคัญมากขึ้น และมีบทบาทกว้างขวางมากขึ้นในการแก้ปัญหาสาธารณสุขในอนาคต

ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลนั้น รัฐได้พยายามแก้ไขโดยสนับสนุนให้มีการขยายสถาบันการผลิตพยาบาลที่มีอยู่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และสนับสนุนทางด้านการเงินแก่สถาบันที่ผลิตพยาบาลนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ก็จะเห็นได้จากสถิติการผลิตที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีดังนี้

พ.ศ. 2511	ผลิตได้	817 คน
พ.ศ. 2512	ผลิตได้	867 คน
พ.ศ. 2513	ผลิตได้	982 คน
พ.ศ. 2514	ผลิตได้	1004 คน
พ.ศ. 2515	ผลิตได้	1101 คน
พ.ศ. 2516	ผลิตได้	1103 คน
พ.ศ. 2517	ผลิตได้	1254 คน
พ.ศ. 2518	ผลิตได้	1288 คน ¹

¹ กระทรวงสาธารณสุข, กองการพยาบาล. ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนพยาบาล.
(กรุงเทพมหานคร : กองการพยาบาล, 2519), หน้า 27.

จากตารางนี้จะเห็นได้ว่า การผลิตพยาบาลเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี แต่ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลยังไม่สามารถแก้ไขได้ ทั้งนี้เนื่องจาก

1. อัตราการเพิ่มประชากรในปี 2519¹ ยังสูงคือ ร้อยละ 2.7 จึงทำให้บริการทางด้านสาธารณสุขต้องขยายขอบเขตออกไป ความต้องการบุคลากรจึงเพิ่มขึ้น

2. การขาดแคลนแพทย์จึงทำให้บทบาทและหน้าที่ของพยาบาลจำเป็นต้องขยายให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการคานอนามัยสังคม จึงจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนพยาบาลมากขึ้น

เมื่อจำนวนพยาบาลไม่เพียงพอ จึงต้องมีการปรับปรุง และหาวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลโดยวิธีต่าง ๆ เพราะการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลนั้นมีโคขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณการผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีขึ้นอยู่กับการสามารถของผู้บริหารในการใช้บุคลากรพยาบาลให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ให้อยู่ในระบบงานที่ดีที่สุดและให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือผู้บริหารควรได้พิจารณาแก้ไข ปรับปรุงระบบงาน สภาพการทำงาน ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพยาบาล เพราะความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างดีที่สุด ประหยัดที่สุด และมีประสิทธิภาพที่สุด เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในงานของตนแล้ว เขาจะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถด้วยความกระตือรือร้นและขยันหมั่นเพียร ดังนั้นผู้บริหารที่ดีไม่ควรมุ่งหวังแต่ให้ใ้ผลงานที่มีปริมาณสูงเป็นที่พอใจเท่านั้น หากแต่จะมุ่งให้ปฏิบัติทุกคนเกิดความพึงพอใจในงาน มีความรักในงาน ทำงานด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจปฏิบัติต่อกัน ความพึงพอใจและทัศนคติดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ในตัวบุคคลไม่ยากนัก หากมีแรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้น² พอล พิกเกอร์ และ ชาร์ล เอ ไมเจอร์ส (Paul Pigors, and Charlers A. Myers) กล่าววว่า จากการวิจัยหลาย

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4. หน้า 112.

² สมคิด รัชศาสตร์, "การบำรุงขวัญ : การกิจสำคัญของนักบริหาร", วารสารพยาบาล, 26(มกราคม, 2520), 3.

ครั้งพอสรุปได้ว่า "ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงานสูง ยอมนำไปสู่ผลงานสูง ตรงกันข้าม ผลงานสูง ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในงานสูงด้วย" ¹

ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลนี้เป็นปัญหาอันสำคัญยิ่ง ผู้บริหารที่คั่งค้างทางปรับปรุงแก้ไข เกี่ยวกับความพึงพอใจของพยาบาลในการที่จะปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการตารางการปฏิบัติงานของพยาบาลจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจ สุขภาพอนามัย สิทธิและความยุติธรรมที่พึงได้รับในวันหยุด และวันปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดการตารางการปฏิบัติงานจะต้องมีพยาบาลหมุนเวียนตลอดทั้ง 24 ชั่วโมง เพื่อให้การบริการที่ต่อเนื่อง จะต้องคำนึงถึงกฎหมายแรงงานด้วย ตลอดจนให้มีวันหยุดที่ยุติธรรม เพื่อมีการวางแผนสำหรับครบครันด้วย

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีใครทำการทดลองเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างการจัดการตารางการปฏิบัติงาน 8 ชั่วโมง และ 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวัน โดยให้มีวันหยุดติดต่อกันเพิ่มขึ้น สำหรับพยาบาลที่ปฏิบัติงาน 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวัน เพื่อที่ว่า พยาบาลมีความพึงพอใจแบบใดมากกว่ากัน

เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารในการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานบุคคล บุคลากรในหน่วยงานของตน จำเป็นต้องศึกษาหาวิธีการที่ถึงคุณพยาบาลให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนพยาบาล อันเป็นผลให้รัฐสามารถปรับปรุงขยายการบริการสาธารณสุขให้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในงานของพยาบาลระหว่างการทำงาน 8 ชั่วโมง และ 10 ชั่วโมงต่อวันว่า พยาบาลมีความพึงพอใจแบบใดมากกว่ากัน เมื่อมีวันหยุดติดต่อกันมากขึ้น

¹ Paul Pigors, and Charlers A. Myers, Personel Administration.

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในหน่วยงาน ลักษณะงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อม ระหว่างการทำงาน 8 ชั่วโมงและ 10 ชั่วโมงว่าพยาบาลมีความพึงพอใจแบบใดมากกว่ากัน

ปัญหา

1. พยาบาลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 8 ชั่วโมง และ 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวันต่างกันหรือไม่เมื่อมีวันหยุดติดต่อกันมากขึ้น

2. พยาบาลมีความพึงพอใจในหน่วยงาน ลักษณะงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อม 8 ชั่วโมงและ 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวันต่างกันหรือไม่เมื่อมีวันหยุดติดต่อกันมากขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

1. ความพึงพอใจของพยาบาลที่ทำงาน 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวันมีมากกว่าพยาบาลที่ทำงาน 8 ชั่วโมงต่อหนึ่งวัน

2. ความพึงพอใจของพยาบาลในก้านต่าง ๆ คือ

ก. ความพึงพอใจในหน่วยงาน

ข. ความพึงพอใจจากลักษณะงาน

ค. ความพึงพอใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ง. ความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อม

ที่ทำงาน 10 ชั่วโมงต่อหนึ่งวันมีมากกว่าพยาบาลที่ทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ก. เป็นพยาบาลระดับวิชาชีพที่ได้รับใบอนุญาตโดยตรงที่แผนกศัลยกรรม ณ โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลของรัฐบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนเตียงผู้ป่วย 469 เตียงและเตียงเสริมประมาณวันละ 150 - 200 เตียง

ข. เป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลแห่งนี้มาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน

ค. พยาบาลในกลุ่มทดลองนี้เป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในเวรเช้า บ่าย และ ค่ำ หมุนเวียนกันตลอด 24 ชั่วโมงเป็นประจำวันละ 8 ชั่วโมง

2. แบบสำรวจเพื่อประเมินผลความพึงพอใจในงานของพยาบาล ใช้แบบสำรวจของเทียมสร ทองสวัสดิ์ ซึ่งได้สร้างไว้ในปีการศึกษา 2518 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขคำพูดเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์แล้ว

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกในทางบวกของพยาบาลที่มีต่อหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ เกี่ยวกับ หน่วยงาน ลักษณะงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ความไม่พึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกในทางลบของพยาบาลที่มีต่องาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการเกี่ยวกับ หน่วยงาน ลักษณะงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสิ่งแวดล้อม

แบบสำรวจเพื่อประเมินความพึงพอใจในงาน หมายถึง แบบสำรวจซึ่งได้ปรับปรุงจากแบบสำรวจของ เทียมศร ทองสวัสดิ์ ไคสร่างขึ้นไว ใน ปีการศึกษา 2518 ซึ่งมีข้อรายการทั้งหมด 65 ข้อ ซึ่งแบ่งตามองค์ประกอบของความพึงพอใจดังนี้

- (1) หน่วยงาน 17 ข้อรายการ
- (2) ลักษณะงาน 18 ข้อรายการ
- (3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 17 ข้อรายการ
- (4) สิ่งแวดล้อม 13 ข้อรายการ

๓) พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลในระดับประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญาพยาบาลและได้ขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลป์แล้ว

๔) พยาบาลประจำการ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วยในแผนกศัลยกรรม ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยโดยตรง

ปฏิบัติงานวันละ 8 ชั่วโมง หมายถึง เวลาปฏิบัติงานในระหว่างเวลา 8.00-16.00, 16.00-24.00 และ 24.00-8.00 น. และมีวันหยุด 2 วันต่อหนึ่งสัปดาห์

ปฏิบัติงานวันละ 10 ชั่วโมง หมายถึง เวลาการปฏิบัติงานของพยาบาลในระยะเวลาระหว่าง 7.00-17.00 น., 15.00-01.00 น. และ 23.00-09.00 น. และมีวันหยุด 3 วันต่อหนึ่งสัปดาห์

การปฏิบัติงาน หมายถึง การรับผิดชอบในการดูแลให้การรักษาพยาบาลผู้ป่วยในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละเวร

โรงพยาบาล หมายถึง โรงพยาบาลสวรรคประธารักษ์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลของรัฐบาล ภายใต้การควบคุมของกระทรวงสาธารณสุข เป็นสถานศึกษาภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาแพทย์ พยาบาล ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งยังเป็นสถานศึกษาแก่นักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล ตลอดจนเป็นที่ฝึกงานแก่นักศึกษาสถาบันต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และทางกระทรวงด้วย

แผนกศัลยกรรม หมายถึง หอผู้ป่วยที่มีจำนวนเตียงผู้ป่วยศัลยกรรม 184 เตียง เป็นผู้ป่วยที่รักษาเกี่ยวกับ ทางผ่าตัด บาดแผล และอุบัติเหตุต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการจัดการการปฏิบัติงาน จากตำรา จากสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งประสบการณ์การจัดการจัดการการปฏิบัติงานของผู้วิจัยเอง จึงได้ดำเนินการทดลองการจัดการจัดการการปฏิบัติงานแก่พยาบาล ณ โรงพยาบาลสวรรคประธารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยดำเนินการทดลองเป็นชั้น ๆ ดังนี้

1.1 ตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้โรงพยาบาลโรงพยาบาลสวรรคประธารักษ์ โดยแบ่งพยาบาลออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ กัน

1.2 พยาบาลกลุ่มที่ 1 เป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานวันละ 8 ชั่วโมงและมีวันหยุด 2 วันต่อหนึ่งสัปดาห์ เวลาปฏิบัติงานคือ 8.00-16.00 น. , 16.00-24.00 น. และ 24.00-08.00 น.

พยายามกลุ่มที่ 2 ปฏิบัติงานวันละ 10 ชั่วโมง และมีวันหยุด 3 วันต่อหนึ่งสัปดาห์ เวลาการปฏิบัติงานคือ 7.00-17.00 น., 15.00-01.00 น. และ 23.00-9.00 น.

1.3 จำนวนพยาบาลที่ปฏิบัติงานในแต่ละเวร ผู้วิจัยได้จัดให้พยาบาลปฏิบัติงานคือระหว่างเวลา 8.00-16.00 น. และ 7.00-17.00 น. ให้พยาบาลปฏิบัติงานในเวรนี้เวรละ 4 คน รวมเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในเวรนี้ 16 คน

สำหรับเวลาการปฏิบัติงาน 16.00-24.00 น, 24.00-8.00 น. 15.00-01.00 น. และ 23.00-9.00 น. ให้พยาบาลปฏิบัติงานในแต่ละเวร ๆ ละ 3, 3, 2 และ 2 ตามลำดับ รวมเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในเวรนี้ 20 คน

1.4 พยาบาลในกลุ่มทดลองนี้ แต่ละคนจะปฏิบัติงานตามเวลาในตารางการปฏิบัติงานในเวลาดัง ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ทำการทดลอง และปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยที่คล้ายคลึงกัน โดยผู้วิจัยจะจัดที่แผนกศัลยกรรมทั้งหมด.

1.5 เวลาในการทดลอง ผู้วิจัยได้ใช้เวลาทดลองเป็น 2 เดือน ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2522 -30 พฤศจิกายน 2522

1.6 ประเมินผลความพึงพอใจของพยาบาลหลังจากทำการทดลองครบ 2 เดือนแล้ว แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลความพึงพอใจของพยาบาล ผู้วิจัยได้ใช้แบบสำรวจซึ่งปรับปรุงจากแบบประเมินผลของ เข็มมาตร ทองสวัสดิ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมด้วยตนเองหลังจากทำการทดลองครบ 2 เดือนแล้ว ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เสนอในรูปของตารางและบรรยายสรุป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้วิธีทางสถิติดังนี้

ใช้การวัดค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความพึงพอใจของพยาบาล โดยการทดสอบค่า t ที่ $t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S.D.^2}{n}}}$ (t-test)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้พยาบาลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากที่สุด

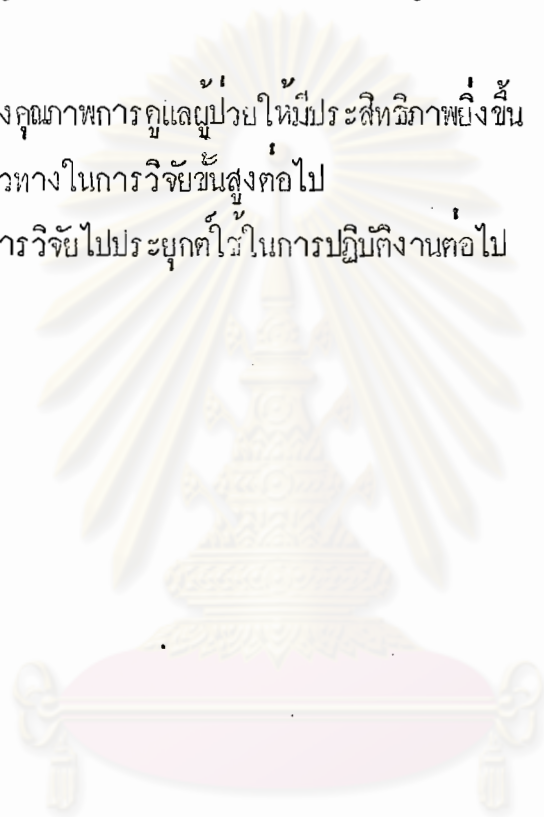
2. ในคานูผู้ป่วยจะได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะพยาบาลมีเวลาในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

3. จะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนพยาบาลและลดปัญหาการลางานเนื่องจากมีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน

4. เพื่อปรับปรุงคุณภาพการดูแลผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยขั้นสูงต่อไป

6. เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่อไป

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย